

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

**ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ
11, 1997**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΑΛΜΑΤΖΗ – Ι. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ – Τ. ΓΙΑΓΚΟΥΛΗΣ – Α. ΣΜΑΓΑΣ – Α. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΑΔΗ <i>Δισπηλιό '97: Τα ανασκαφικά συμπεράσματα στην περιοχή των αναπαραστάσεων</i>	1
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΗ – ΜΑΡΙΝΑ ΣΩΦΡΟΝΙΔΟΥ – ΚΟΣΜΑΣ ΤΟΥΛΟΥΜΗΣ <i>Από το όστρακο στο αγγείο. Μια πρώτη προσέγγιση της κεραμικής από το νεολιθικό Δισπηλιό</i>	9
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Γ. ΤΣΟΥΓΓΑΡΗΣ <i>Ανασκαφικές έρευνες στον νομό Καστοριάς, το 1997</i>	19
ΑΡΕΤΗ ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΗ-ΜΕΤΟΚΗ <i>Αλιάκμων 1997. Στοιχεία από την επιφανειακή έρευνα και την ανασκαφή δύο νεκροταφείων, της ΥΕΧ και ΠΕΣ</i>	31
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΖΙΩΤΑ – ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΣΧΑΚΗΣ <i>Από την αρχαιολογική έρευνα στην αρχαία Εορδαία. Η ανασκαφή στον Φιλώτα Φλώρινας</i>	43
ΑΡΕΤΗ ΧΟΝΔΡΟΓΙΑΝΝΗ-ΜΕΤΟΚΗ – Ε. ΜΑΓΓΟΥΡΕΤΣΙΟΥ <i>Αλιάκμων 1997. Από την ανασκαφική έρευνα ελληνιστικών λειψάνων στη θέση Κάτω Μπράβας Βελβεντού</i>	57
ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ-ΜΕΝΤΕΣΙΔΗ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ <i>Αιανή. Σωστικές ανασκαφές προϊστορικών χρόνων</i>	67
ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ-ΜΕΝΤΕΣΙΔΗ – ΜΑΡΙΑ ΒΑΤΑΛΗ <i>Πολύμυλος Κοζάνης</i>	81
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΣΤΕΦΑΝΗ – ΝΙΚΟΣ ΜΕΡΟΥΣΗΣ <i>Ανασκαφική έρευνα στον νεολιθικό οικισμό Πολυπλάτανου Ημαθίας</i>	93
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Δ. ΣΤΕΦΑΝΗ <i>Οικισμός της ύστερης εποχής του χαλκού στο Αγγελοχώρι Ημαθίας: Ανασκαφή 1996, 1997</i>	101
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΟΤΤΑΡΙΔΗ – ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΜΠΡΕΚΟΥΛΑΚΗ <i>Αρχαιολογικές έρευνες στα ημαθιώτικα Πιέρια</i>	109
ΣΤΕΛΛΑ ΔΡΟΥΤΟΥ <i>Βεργίνα 1997. Το Μητρώον</i>	115

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΦΑΚΛΑΡΗΣ – ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ	
<i>Βεργίνα. Ανασκαφή ακρόπολης 1997. Υφαντουργεία και βαφεία ...</i>	121
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΟΤΤΑΡΙΔΗ	
<i>Το αρχαιολογικό έργο της ΙΖ΄ ΕΠΚΑ στη Βεργίνα. Το ιστορικό της έκθεσης των θησαυρών των βασιλικών τάφων</i>	129
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Οι αρχαιολογικές έρευνες στην περιοχή της Αλμωπίας κατά το 1997</i>	139
ΝΙΚΟΣ ΜΕΡΟΥΣΗΣ – ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ	
<i>Η κεραμική της νεολιθικής και της πρώιμης εποχής του χαλκού από τον προϊστορικό οικισμό Μάνδαλου Πέλλας: Η τεχνολογική διαφοροποίηση</i>	155
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΕΥΘΥΜΙΟΥ-ΠΑΠΑΝΘΙΜΟΥ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΙΛΑΛΗ-ΠΑΠΑΣΤΕΡΙΟΥ	
<i>Ανασκαφή στον προϊστορικό οικισμό του Αρχοντικού κατά το 1997</i>	165
ΣΟΥΛΤΑΝΑ ΒΑΛΑΜΩΤΗ	
<i>Αρχοντικό 1997: Προκαταρκτικά δεδομένα από την αρχαιοβοτανική έρευνα στον οικισμό (Παράρτημα της προηγούμενης ανακοίνωσης)</i>	172
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ – ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Αρχοντικό Γιαννιτσών: Τράπεζα. Η έρευνα των ετών 1996-1997</i>	179
ΜΑΡΙΑ ΛΙΛΙΜΠΑΚΗ-ΑΚΑΜΑΤΗ	
<i>Συγκροτήματα εργαστηρίων και λουτρών στην Πέλλα</i>	193
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΑΚΑΜΑΤΗΣ	
<i>Αγορά Πέλλας 1997</i>	205
ΠΑΥΛΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
<i>Ανασκαφικές έρευνες στην Πελλαία χώρα κατά το 1997</i>	215
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΝΤΕΡΜΑΛΗΣ	
<i>Δίον 1997. Ο επιστάτης, οι πελειγάνες και οι λοιποί πολίτες</i>	233
ΚΑΤΙΑ ΛΟΒΕΡΔΟΥ-ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ	
<i>Ανασκαφικές εργασίες στο Κάστρο του Πλαταμώνα 1995-1997</i>	241
ΚΑΤΙΑ ΛΟΒΕΡΔΟΥ-ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ – ΟΛΓΑ ΚΡΙΒΕΝΤΖΗ – ΑΘΗΝΑ ΤΟΚΜΑΚΙΔΟΥ	
<i>Νεκροταφεία γύρω από δύο ναούς μέσα στο Κάστρο του Πλαταμώνα</i>	257
ΚΑΤΙΑ ΛΟΒΕΡΔΟΥ-ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ – ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΜΑΣΤΟΡΑ	
<i>Ανασκαφική έρευνα στον λόφο «νεκροταφείου» στον Νέο Παντελεήμονα Πιερίας</i>	267

ΚΑΤΙΑ ΛΟΒΕΡΔΟΥ-ΤΣΙΓΑΡΙΔΑ – ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΕΣΣΗΣ	
<i>Σωστική ανασκαφή στις τοποθεσίες Πρώτη και Δεύτερη Μισγά- γκεια στην περιοχή του Κάστρου του Πλαταμώννα</i>	275
ΕΥΤΕΡΠΗ ΜΑΡΚΗ	
<i>Λουλουδιές 1997</i>	289
ΜΙΧΑΛΗΣ Α. ΤΙΒΕΡΙΟΣ – ANNA ΠΑΝΤΗ – ΦΑΝΗ ΣΕΡΟΓΛΟΥ – ΑΜΑΛΙΑ ΑΒΡΑΜΙΔΟΥ – ΚΛΑΙΡΗ ΛΑΧΑΝΙΔΟΥ – ΜΙΧΑΛΗΣ ΘΕΤΤΛΙ – ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΪΤΕΛΙΔΗΣ	
<i>Οι ανασκαφικές έρευνες στη Διπλή Τράπεζα της Αγχιάλου κατά το 1997</i>	297
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ – ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΤΣΟΣ – ΑΣΤΕΡΩ ΧΑΤΖΟΥΔΗ	
<i>Σωστικές ανασκαφές στον νεολιθικό οικισμό της Σταυρούπολης ...</i>	305
ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΛΙΟΥΤΑΣ – ΕΥΛΑΜΠΙΑ ΓΚΙΟΥΡΑ	
<i>Τοπογραφικές αναζητήσεις ΒΔ της αρχαίας Θεσσαλονίκης με αφορμή τις ανασκαφές σε νεκροπόλεις στους δήμους Σταυρούπο- λης και Πολίχνης</i>	317
ΜΙΧΑΛΗΣ ΤΙΒΕΡΙΟΣ – ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ – ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΣΙΑΦΑΚΗ	
<i>Ανασκαφικές έρευνες στο Καραμπουρνάκι κατά το 1997: Ο αρ- χαιός οικισμός</i>	327
ΚΩΣΤΑΣ ΣΟΥΡΕΦ	
<i>Τούμπα Θεσσαλονίκης 1997: Ανασκαφή ανατολικά της Τράπεζας και στο αρχαίο νεκροταφείο</i>	337
ΠΟΥΛΥΞΕΝΗ ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ	
<i>Η επανάχρηση του Ωδείου και της Κρουπτής Στοάς της Αρχαίας Αγοράς Θεσσαλονίκης</i>	343
ΠΟΥΛΥΞΕΝΗ ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ	
<i>Βαλανείο προγενέστερο της Αγοράς Θεσσαλονίκης</i>	351
ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΛΙΟΥΤΑΣ – ΜΑΡΙΑ ΜΑΝΔΑΚΗ	
<i>Τρία σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα της εντός τειχών Θεσσα- λονίκης από τις εκσκαφικές εργασίες για το δίκτυο φυσικού αερίου</i>	365
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΜΕΝΤΖΟΣ	
<i>Πρόταση για την ερμηνεία των «Ειδώλων» (Incantadas) της Θεσσα- λονίκης με αφορμή νεότερα ευρήματα</i>	379
Μ. ΚΑΡΑΜΠΕΡΗ – Ε. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΟΥ	
<i>Η διαχρονικότητα της Θεσσαλονίκης μέσα από το Γαλεριανό Συ- γκρότημα</i>	393
Φ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ – Β. ΜΑΛΑΜΑ – Μ. ΜΙΖΑ – Μ. ΣΑΡΑΝΤΙΔΟΥ	
<i>Ανάκτορα Γαλερίου. Η αναστήλωση ως μέθοδος τεκμηρίωσης του μνημείου</i>	401

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΤΑΣΙΑ Διοικητήριο '97	417
ΛΗΔΑ ΤΟΣΚΑ – ΒΙΚΤΩΡΙΑ ΑΛΛΑΜΑΝΗ – ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΜΙΧΕΛΑΚΗ – ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΦΩ- ΤΙΑΔΗΣ Συγκρότημα αποθηκών έξω από τα ανατολικά τείχη της Θεσσαλο- νίκης	419
ΕΥΤΕΡΠΗ ΜΑΡΚΗ – ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΚΟΜΜΑΤΑΣ Σωστικές ανασκαφές τάφων και υδραυλικών έργων στη Θεσσαλο- νίκη	429
ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ ΚΑΡΥΔΑΣ Τοπογραφικές παρατηρήσεις και πολεοδομική οργάνωση της πε- ριοχής νοτιοδυτικά της Ροτόντας με αφορμή τρεις νέες ανασκαφές οικοπέδων	439
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΖΑΡΚΑΔΑ-ΠΙΣΤΙΟΛΗ Η αποκατάσταση της Casa Bianca στη Θεσσαλονίκη. Από τη μελέ- τη στην εφαρμογή	455
ΚΩΣΤΑΣ ΣΙΣΜΑΝΙΔΗΣ Ανασκαφικά και αναστηλωτικά αρχαίων Σταγείρων 1997	469
ΘΕΟΧΑΡΗΣ Ν. ΠΑΖΑΡΑΣ Ανασκαφή νεκροταφείου στη θέση Λιμόρι Επανομής (1997)	481
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΜΠΟΥΡΗ Νέες χρήσεις σε ιστορικά κτήρια: Παραδείγματα επανάχρησης ιστορικών κτισμάτων της Χαλκιδικής	495
ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΛΑΜΙΔΟΥ Ανασκαφή στον προϊστορικό οικισμό «Κρουονέρι» Ν. Κερδυλ- λίων	509
ΖΗΣΗΣ ΜΠΟΝΙΑΣ – JACQUES PERREAULT Άργιλος, ανασκαφή 1997	539
ΧΑΪΔΩ ΚΟΥΚΟΥΛΗ-ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΗ – ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΣΛΑΝΗΣ – ΦΩΤΕΙΝΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟ- ΠΟΥΛΟΥ – ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΒΑΛΛΑ Προμαχών-Торолниџа 1997: Ανασκαφή ενός προϊστορικού οικι- σμού στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα	549
ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ΒΑΛΛΑ Σωστική έρευνα στον Γάζωρο Ν. Σερρών	557
ΜΑΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ-ΠΑΤΕΡΑ Αρχαίος Φάγρης 1997. Ένα ανέλπιστο εύρημα	567

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΔΕΛΟΣ – ΕΥΤΥΧΙΑ ΚΟΥΡΚΟΥΤΙΔΟΥ-ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ <i>Ο ριπιδιόσχημος άμβωνας των Φιλίππων: Η πρόκληση της απο- κατάστασης και της μουσειολογικής παρουσιάσής του</i>	573
ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΛΑΜΙΔΟΥ – ΣΤΡΑΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ <i>Προϊστορικός οικισμός Λιμεναρίων: Η πρώιμη εποχή του χαλ- κού</i>	585
ΜΑΡΙΝΑ ΣΓΟΥΡΟΥ <i>Νέα στοιχεία για τη ρωμαϊκή πόλη της Θάσου</i>	597
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΔΑΔΑΚΗ <i>Ανασκαφή ταφικού κτίσματος στο Τσουκαλαριό Θάσου</i>	609
CHARLES MACCLENNEN – ALBERT J. AMMERMAN – ΝΙΚΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ <i>Γεω-αρχαιολογικές έρευνες στη λιμνοθάλασσα της Βιστωνίδας στη Θράκη</i>	617
ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ <i>Ένας διαχρονικός τύμβος στο Σπήλαιο Έβρου</i>	625
ΝΤΙΝΑ ΚΑΛΛΙΝΤΖΗ <i>Άβδηρα 1997. Ανεύρεση τάφων κατά τη διάνοιξη καναλιού</i>	633
ΣΟΦΙΑ ΔΟΥΚΑΤΑ-ΔΕΜΕΡΤΖΗ <i>Μεσοβυζαντινό ναύδριο στη βασιλική της Παληόχωρας Μαρω- νείας.....</i>	645

A. ΚΟΤΤΑΡΙΔΗ

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΙΖ΄ ΕΠΚΑ ΣΤΗ ΒΕΡΓΙΝΑ.
ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ
ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΤΑΦΩΝ

Την άνοιξη του 1997 κατεδαφίστηκαν τα νέα κτίσματα που βρίσκονταν στα ΝΑ των βασιλικών τάφων. Κάτω από τα ευτυχώς ρηγά θεμέλιά τους εμφανίστηκαν άθικτοι οι αρχαίοι ταφικοί λάκκοι. Η σωστική ανασκαφή που είχε αρχίσει το 1996 συνεχίστηκε. Συνολικά 67 τάφοι, οι περισσότεροι λακκοειδείς, μερικοί πλινθόκτιστοι και δυο-τρεις κεραμοσκεπείς ήρθαν στο φως. Οι περισσότερες ταφές χρονολογούνται στον 4ο αι. π.Χ. Μερικές έγιναν αργότερα, τον 2ο αι. π.Χ., και λίγες στο τέλος του 5ου αι. π.Χ. Η οργάνωσή τους στον χώρο επιβεβαιώνει τα γενικά συμπεράσματα για τη νεκρόπολη των Αιγών που διατυπώθηκαν από το βήμα αυτό πέρυσι¹. Το ίδιο ισχύει και για τα κτερίσματα. Κοσμήματα γυναικεία και αντρικά, όπλα, άφθονα πήλινα αγγεία και λίγα μετάλλια συμπληρώνουν χωρίς να τροποποιούν την εικόνα των ταφικών εθίμων στις Αιγές.

Χάρη στην εργατικότητα, τον ζήλο και την ευσυνειδησία των συντηρητών που δουλεύουν για τη ΙΖ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στη Βεργίνα το μεγαλύτερο μέρος των ευρημάτων αυτών είναι ήδη συντηρημένο, έτοιμο για μελέτη και παρουσίαση, μολονότι μέχρι τα ξημερώματα της τελευταίας μέρας του Νοέμβρη δούλευαν όλοι με ρυθμούς πραγματικά απίστευτους για έναν άλλο σκοπό.

Όπως όλοι ξέρουμε η ανασκαφή είναι μόνον η αρχή του έργου μας. Η διάσωση των αρχαίων, η μελέτη και εν τέλει η απόδοσή τους στον κόσμο είναι ο πραγματικός του στόχος. Και σε όλα αυτά τα επίπεδα η ΙΖ΄ ΕΠΚΑ έχει να επιδείξει στη Βεργίνα πλούσιο έργο.

Το 1977 όταν ο Μ. Ανδρόνικος κατέβηκε στον τάφο του Φιλίππου βρήκε το δάπεδό του σκεπασμένο με υπολείμματα διαφόρων οργανικών υλικών. Από τα «σκουπίδια» αυτά ανάσχε τα πέντε αριστουργηματικά κεφαλάκια που στο μεταξύ έγιναν διάσημα. Την επόμενη χρονιά ο Γ. Πετκούσης με τη βοήθεια και άλλων νεαρών τότε συντηρητών μετέφερε κάνοντας κάρναβο όλον αυτόν τον σωρό σε μια πλινθόκτιστη αποθήκη που είχε γίνει πρόχειρο εργαστήριο. Το 1981 έγινε ένα μικρό υποτυπώδες προκατασκευασμένο εργαστήριο και τα οργανικά

1. Βλέπε Α. Κοτταρίδη, ΑΕΜΘ 10Α, 1996, 79 κ.ε.

απλώθηκαν σε πάγκους από νοβοπάν. Ο σωρός φιξαρίστηκε, τα καλά σωσμένα ελεφαντοστέινα τμήματα των μορφών από την κλίνη του θαλάμου αφαιρέθηκαν —μερικά μεταφέρθηκαν στο Μουσείο Θεσσαλονίκης, άλλα μπήκαν στο χρηματοκιβώτιο. Μέχρι το 1983 έγιναν ορισμένες εργασίες καθαρισμού και συγκόλλησης που περιορίστηκαν όμως στα θραύσματα των ποδιών. Ο κύριος όγκος του υλικού, οι διαλυμένες κλίνες, τα χρυσελεφάντινα κιβώτια και όλα τα υπόλοιπα έμεναν επάνω στους πάγκους περιμένοντας τους συντηρητές...

Το 1991 ξεκίνησε από τη ΙΖ' ΕΠΚΑ και τη Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαιοτήτων του ΥΠΠΟ μια καινούρια προσπάθεια. Το εργαστήριο ξαναχτίστηκε και επεκτάθηκε, εξοπλίστηκε με τον καλύτερο τρόπο και στελεχώθηκε με νέους συντηρητές και η Μ. Τηλιοπούλου, από τους πρώτους συντηρητές των ΤΕΙ που μπήκαν με διαγωνισμό στην υπηρεσία, ανέλαβε να πιάσει τον ταύρο από τα κέρατα, δηλαδή να πάρει την ευθύνη της συντήρησης των οργανικών υλικών από τον τάφο του Φιλίππου. Μαζί της από την αρχή σχεδόν και ο Δ. Γαρμπής, αργότερα ήρθε και η Ε. Καμπούρογλου και όλοι μαζί κατάφεραν να φτάσουν πραγματικά σε ένα εξαιρετικό αποτέλεσμα. Χιλιάδες θραύσματα από ελεφαντοστό, γυαλί και χρυσωμένο στούκο και χρυσά ελάσματα με ανάγλυφες μινιατούρες καθαρίστηκαν, στερεώθηκαν, αποκαταστάθηκαν. Εκατοντάδες μικρούτσικα ελεφαντοστέινα και χρυσά θραύσματα από τον διάκοσμο των ποδιών και των στενών ζωφόρων από τα δοκάρια των δύο κλινών άρχισαν να κολλάνε το ένα με το άλλο, το χάος άρχισε να παίρνει μορφή. Παράλληλα προχωρούσε η δουλειά και στις βαθιές ανάγλυφες ζωφόρους. Κομμάτια άρχισαν να συσχετίζονται, μορφές άρχισαν να δημιουργούνται και η μελέτη του υλικού προχώρησε τόσο, ώστε στο τέλος του 1996 είμασταν πια έτοιμοι να προχωρήσουμε στην ανάπλαση.

Στο σημείο αυτό αντιμετωπίσαμε ένα δίλημμα. Θα μπορούσαμε να αφήσουμε τα ελεφαντοστέινα μέλη των μορφών σε ομάδες, όπως περίπου βρέθηκαν, απλωμένα σε κάποια οριζόντια επιφάνεια και να συμπληρώσουμε την εικόνα με μια συμβατική σχεδιαστική αναπαράσταση. Προτιμήσαμε τον δύσκολο δρόμο. Πιστέψαμε πως ήταν δυνατόν οι κλίνες να αναστηθούν, οι ζωφόροι να ανασυντεθούν, τα ανώνυμα θραύσματα να ξαναγίνουν έργα τέχνης. Και αυτό γιατί ξέραμε ότι υπήρχε ο άνθρωπος που αν το τολμούσε μπορούσε να το πετύχει...

Ο Χ. Μποκόρος, ένας από τους σημαντικότερους καλλιτέχνες της νεότερης γενιάς, ζωγράφος και πλάστης, που το έργο του αντλεί τη μαγική του δύναμη κατευθείαν από το μυστικό αρχαίο ρεύμα και ο ίδιος συνδιαλέγεται συνειδητά και κατ' επιλογήν με τη φιλοσοφική ουσία της ελληνικής εικαστικής παράδοσης, δέχτηκε να στρατευτεί μαζί μας. Ήρθε στη Βεργίνα. Σκύψαμε στον λαβύρινθο των θραυσμάτων με ένταση και πάθος... Ολονύχτιες συζητήσεις: τι μπορούσε να κρατά το μισοχαμένο χεράκι, ποιος είναι ο καβαλάρης του καλού αλόγου, με ποιόν πολεμά ο «ωραίος Έλληνας»... Δεκάδες σκίτσα και σχέδια. Στο τέλος του Μάη ύστερα από σχεδόν τρεις μήνες χορταστική δουλειά ξέραμε τη σύνθεση της μιας ζωφόρου της κλίνης του προθάλαμου και σε γενικές γραμμές και της κλίνης του θαλάμου.

Στη σχεδιαστική αναπαράσταση της ζωφόρου της κλίνης του προθάλαμου που θα χρησίμευε σαν μοντέλο για την τρισδιάστατη ανάπλαση είχαν χρησιμοποιηθεί περισσότερα από το 85% των θραυσμάτων. Και είχαμε καταλήξει στην εικαστική πρόταση της έκθεσης: οι καταστόλιστες μακριές πλευρές των κλινών θα στήνονταν μέσα στη βιτρίνα όρθιες όπως ήταν παλιά. Τα ξύλινα μέρη της κλίνης, πόδια, οριζόντιες τραβέρσες και η σανίδα-βάθος της μεγάλης ζωφόρου θα κατασκευάζονταν σε φυσικό μέγεθος από συνθετικό γυαλί (πλέξι-γκλας), υλικό χημικά αδρανές και σαν τέτοιο ακίνδυνο για τα αρχαία. Τα θραύσματα του διάκοσμου των ποδιών, οι πλάκες με τα κυμάτια και τα χαμηλά ανάγλυφα των στενών ζωφόρων έπρεπε να προσαρτηθούν ακριβώς στη θέση τους επάνω στην επιφάνεια των αντίστοιχων μερών της κλίνης, τα μέλη όμως των μορφών της μεγάλης ζωφόρου που ήταν ολόγλυφα και βρίσκονταν σε διαφορετική απόσταση από το φόντο έπρεπε κυριολεκτικά να αιωρούνται και συγχρόνως βέβαια να βρίσκονται σταθερά στη θέση τους.

Η αναπλασμένη κλίνη αποφασίσαμε να μη διαφοροποιείται από το βάθος της βιτρίνας παρά μόνο με τον όγκο της, ώστε να μην αποσπά ιδιαίτερα την προσοχή —περισσότερο υπαινιγμός παρά πραγματικό αντικείμενο. Το χρώμα που διαλέξαμε γι' αυτήν ήταν το μαύρο της σκιάς, το χρώμα της απουσίας για να προβάλλουμε σ' αυτό τα σπαράγματα ζωής που κλέψαμε από το βασίλειο του θανάτου.

Αυτό σήμαινε βέβαια πολλές τεχνικές δυσκολίες. Εδώ έπαιξε σημαντικό ρόλο μια ιδέα του συντηρητή Δ. Καπιζιώνη, παλιού συνεργάτη της Βεργίνας, που μας βοήθησε πολύ στο στήσιμο της έκθεσης. Ένας αδαμαντοδέτης, ο Γ. Συμεωνίδης, έγινε πολύτιμο μέλος της ομάδας. Περισσότερα από 4.000 ασημένια στήριγματα και πολλές χιλιάδες ακίδες ετοιμάστηκαν για να «πιάσουν» με τρόπο σχεδόν αόρατο τα ακριβά θραύσματα σα να ήταν πολύτιμες πέτρες. Οι κλίνες από συνθετικό γυαλί κατασκευάστηκαν με ακρίβεια χιλιοστού.

Στο τέλος του Σεπτέμβρη άρχισε ένας μαραθώνιος υπομονής, στον οποίο πολύ συχνά μας έσωσε κυριολεκτικά η ευστροφία του προικισμένου τεχνικού μας, του Α. Μαλούτα. Τα χιλιάδες απειροελάχιστα θραύσματα έπρεπε να βρουν τη θέση τους, να σηκωθούν οι κλίνες, να αρχίσει ο καλλιτέχνης το έργο του.

Ο Μποκόρος ξανάρθε στα μέσα του Νοέμβρη και άρχισε να στήνει ο ίδιος τα κομμάτια των μορφών στις μεγάλες ζωφόρους. Και τότε έγινε κάτι που ξεπέρασε και τις πιο τολμηρές μου προσδοκίες: όλα τα θραύσματα και των δύο ζωφόρων των δύο κλινών βρήκαν τη θέση τους στη σύνθεση που έμοιαζε να είναι αυτή και καμμία άλλη. Ο νέος καλλιτέχνης ξέχασε τον εαυτό του. Άφησε το μάτι, το χέρι, το μυαλό και την ευαισθησία του να υπηρετήσουν την ιδέα του παλιού ομότεχνού του. Στις κλίνες των Αιγών η αρχαία ελληνική παράδοση συνάντησε τη νέα. Το αποτέλεσμα μπορούμε να το χαιρόμαστε πια όλοι μας στη Βεργίνα.

Στο μεταξύ στο εργαστήριο που ήταν μια πολύβουη κυψέλη ανοιχτή μέρα και νύχτα γινόταν αληθινή κοσμογονία. Η Ν. Ρεϊζη που έχει αναλάβει την ευθύνη των μετάλλων ανάμεσα στα άλλα ξανάφτιαξε με τη βοήθεια του Π. Φά-

κλαρη και της Β. Σταματοπούλου τη σιδερένια ασπίδα του Φιλίππου, η Ν. Κλαδούρη δούλεψε ακούραστα τα μέταλλα αντικείμενα από τη νεκρική πυρά, ο Β. Καλαϊτζίδης αποκαθιστούσε αισθητικά τα πήλινα, ο Τ. Γεωργίου και η Σ. Πείου καθάριζαν τις γραπτές στήλες και ο Γ. Μάκας έδενε τα μαρμάρινα θραύσματα.

Όλα έπρεπε να γίνουν άψογα και να είναι έτοιμα για την έκθεση, την έκθεση που σαν ιδέα υπόβασκε, από την ώρα που το 1993 εγκαινιάστηκε το κτήριο προστασίας των βασιλικών τάφων με τις ευρύχωρες άδειες αίθουσες που περιέμεναν, και που το 1995 άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά.

Η συχνή επαφή με τους επισκέπτες του χώρου μας έπεισε ότι εκείνοι που κατηφορίζουν στην υπόγεια κρύπτη για να σταθούν μπροστά στους βασιλικούς τάφους, έρχονται εδώ με προσδοκίες εντελώς διαφορετικές από εκείνες που συνήθως οδηγούν το κοινό στο μουσείο. Το μοναδικό συναπάντημα με ένα σπουδαίο βασιλιά, ένα πρόσωπο γνωστό και οικείο από την ιστορία, η αίσθηση της αφής του πιο γοητευτικού και διαχρονικού έλληνα ήρωα και η παρουσία κορυφαίων καλλιτεχνικών αριστουργημάτων που βρίσκονται όσο γίνεται πιο κοντά στον τόπο τους συνθέτουν την ιδιαιτερότητα του τόπου. Κατά συνέπεια μια έκθεση στον χώρο αυτόν δε θα υπηρετούσε τον σκοπό της, αν απευθυνόταν μόνο στη νόηση. Για να ανταποκριθεί στις προσδοκίες θα έπρεπε να αγγίζει και το συναίσθημα.

Το έμφυτο δέος μπροστά στον θάνατο, η αίγλη της βασιλικής λάμπης, το έλεος και ο φόβος που γεννά το τραγικό τέλος των Τημενιδών είναι ιδέες σύμφυτες με τον χώρο. Αυτές και η πεποίθησή μας ότι το έργο του αρχαιολόγου δεν είναι τίποτα άλλο παρά η εναγώνια προσπάθεια να ανασυρθούν από το σκοτάδι της λήθης και του θανάτου στο φως της μνήμης θραύσματα αρχαίας ζωής, καθόρισαν το σενάριο και τις βασικές αισθητικές επιλογές της έκθεσης.

Το κουβάρι αρχίζει να ξετυλίγεται από το ορατό σημάδι των τάφων, τη Μεγάλη Τούμπα, που δεν υπάρχει πια. Ακολουθούν οι απλοί Μακεδόνες που μετά τον θάνατο έγιναν γείτονες του βασιλιά, η παρουσία των οποίων δίνει το μέτρο σύγκρισης. Ο χαλασμένος τάφος, το γκρεμισμένο «ηρώο», η απaráμιλλη γοητεία και η θλίψη που αποπνέει η αρπαγή της Περσεφόνης προετοιμάζουν τον επισκέπτη να πλησιάσει τον βασιλιά. Και τότε μόνο έρχεται στο προσκήνιο ο Φίλιππος. Τα λαμπρά όπλα υποβάλλουν την αίσθηση της δύναμης του μεγάλου στρατηγού. Ο σωρός των υπολειμμάτων της νεκρικής πυράς θυμίζει το τραγικό ολοκαύτωμα, αλλά και το πέρασμα σε μια άλλη διάσταση πέρα από τον τάφο. Η χρυσή λάρνακα με τα οστά του ήρωα λάμπει στο κέντρο των πραγμάτων και οι κλίνες, μάρτυρες των βασιλικών συμποσίων, προοιωνίζονται την αιώνια ευωχία των μακάρων στα Ηλύσια πεδία. Η παρουσία του Αλεξάνδρου που έθαψε τον πατέρα του καθώς του ταίριαζε, αισθητή παντού, εδραιώνεται στα λείψανα του γιου που ποτέ δε γνώρισε... Σε έναν κόσμο σκιών, πάμφωτα και ζεστά, βασιλεύουν τα αρχαία αντικείμενα...

Αυτή την ιδέα κλήθηκε να πραγματώσει στον χώρο —έναν χώρο ιδιαίτερα

δύσκολο και δύσκαμπτο— ένας προικισμένος αρχιτέκτονας της νέας γενιάς, ο Ν. Σουλάκης. Πενήντα αναλυτικά σχέδια σε κλίμακα 1:25 και 1:10 και μια σειρά προοπτικών που ολοκληρώθηκαν σε τρεις βδομάδες έδωσαν συγκεκριμένη υπόσταση στο παραμυθένιο σενάριο. Η πρόταση, μολονότι τολμηρή, έγινε αποδεκτή. Το 1996 ξεκίνησε η εφαρμογή. Ακολούθησε μια σειρά ειδικών μελετών: μελέτη ακουστικής με στόχο την επίλυση των σχετικών προβλημάτων που παρουσίαζαν εξαιτίας του σχήματός τους οι εξάγωνες αίθουσες, μελέτη κλιματισμού των βιτρινών, μελέτη ηλεκτρονικών εποπτικών μέσων, τρεις μελέτες φωτισμού, μια γενική για το σύνολο του χώρου και δύο επιμέρους —για το εσωτερικό των βιτρινών και τα ελεύθερα μνημεία— μελέτη ακόμη και για τα υλικά από τα οποία θα κατασκευάζονταν οι πινακίδες και οι λεξάντες και φυσικά μελέτη στατικής για τις κατασκευές που θα άρθρωναν τον χώρο σύμφωνα με τη λογική της έκθεσης.

Την εποπτεία αυτού του λαβύρινθου είχε ο αρχιτέκτονας και με βάση τα συμπεράσματα των μελετών έγινε η επιλογή των υλικών των κατασκευών μας. Όλες σχεδόν οι κατασκευές επενδύθηκαν με ειδικά μεταλλικά ηχοαπορροφητικά πετάσματα που η χρήση τους αυτή αποτελεί μια πρωτιά, όπως και πολλές άλλες τεχνικές εφαρμογές που σχεδιάστηκαν από τον Ν. Σουλάκη σε συνεργασία με τους πιο έγκυρους κατασκευαστές ειδικά για την έκθεση αυτή.

Οι βιτρίνες, αισθητικά άψογες, εύκολες στη χρήση, αλλά και εξαιρετικά ασφαλείς για τα αντικείμενα είναι απόλυτα αεροστεγείς και με ένα ειδικό σύστημα εξασφαλίζουν επίτευξη του επιθυμητού ποσοστού υγρασίας, ενώ ειδικά φίλτρα κατακρατούν τους επικίνδυνους αέριους ρύπους. Ανεξάρτητα αισθητήρια που βρίσκονται μέσα σε όλες τις βιτρίνες ελέγχουν συνεχώς το μικροκλίμα και μεταβιβάζουν τις πληροφορίες στην κεντρική ηλεκτρονική μονάδα ελέγχου. Όλες οι βιτρίνες φωτίζονται αποκλειστικά με κρυστάλλινες οπτικές ίνες, ενώ για τον φωτισμό των δύο λαρνάκων που μοιάζουν να αναδίδουν φως εφευρέθηκαν ειδικές πατέντες. Για το εποπτικό υλικό χρησιμοποιήθηκε αμμοβολημένο ή χυτό αλουμίνιο, για τις βάσεις και όλες τις ειδικές κατασκευές που βρίσκονται μέσα στις βιτρίνες συνθετικό γυαλί, επικαλυμμένο, όπως και το μέταλλο στο εσωτερικό των βιτρινών, με ειδική βαφή που δεν εκπέμπει αναθυμιάσεις επικίνδυνες για τα αρχαία. Για τις επιτύμβιες στήλες χρησιμοποιήθηκαν βάσεις από πωρόλιθο και ένα σύστημα ανάρτησης από ατσάλινες ράβδους ειδικά σχεδιασμένες για την περίπτωση.

Η ειλικρίνεια ως προς τα υλικά και τη χρήση τους, η λιτότητα και η γεωμετρική απλότητα ήταν οι κατευθυντήριοι άξονες των επιλογών μας. Για όλες τις κατασκευές μας επιλέξαμε χρώματα χωρίς πραγματική υπόσταση —σκούρα γκριζα του καπνού, μαυρογκρί της σκιάς, σκούρο γκρι-μπεζ της ομίχλης και το καφέ-γκρι του χώματος για τους τοίχους και την οροφή— έτσι ώστε να τονίζονται τα ίδια τα αρχαία. Μόνον η πορφύρα χρησιμοποιήθηκε σαν συμβολικός υπαινιγμός στις θήκες των βασιλικών νεκρών.

Ο Ν. Σουλάκης σχεδίασε και πραγματοποίησε μια σειρά από εξαιρετικά

σύμπλοκες κατασκευές —που θα άξιζε να τους αφιερωθεί μια ειδική δημοσίευση— άψογες και με απόλυτη συνέπεια μελετημένες ως την τελευταία τους λεπτομέρεια, που αρθρώνουν τον χώρο και δημιουργούν την έκπληξη. Ύστερα άφησε το έργο του να χαθεί στη σκιά και στο γκρίζο για να μείνει ο πρώτος λόγος στα ίδια τα μνημεία...

Η έκθεση των βασιλικών τάφων των Αιγών είναι αφιερωμένη στη μνήμη του Μ. Ανδρόνικου, στον δάσκαλο που έφερε στο φως τους θησαυρούς και είχε τη γνώση και την πνευματική εγρήγορση να τους αναγνωρίσει. Στο τέλος της πορείας σε έναν χώρο ειδικά διαμορφωμένο για τον σκοπό αυτόν ελπίζουμε σύντομα οι επισκέπτες να έχουν την ευκαιρία να ακούν τον ζωντανό του λόγο.

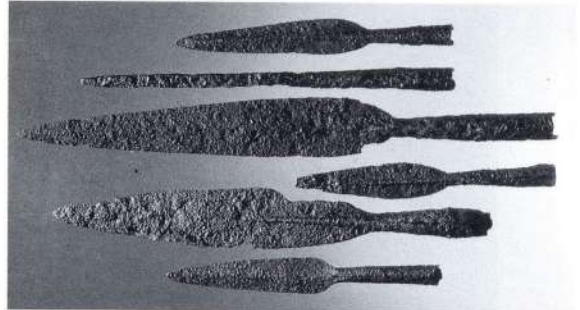
Εγώ θέλω να ευχαριστήσω όλους αυτούς που δουλέψαμε μαζί, γιατί είχα τη χαρά να βιώσω αυτό το δημιουργικό πανηγύρι, όπου οι νύχτες έγιναν μέρες και η κουβέντα του ενός συμπλήρωνε τη σκέψη του άλλου...

*Έδεσσα,
Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων*

Αγγελική Κοτταρίδη

1

2

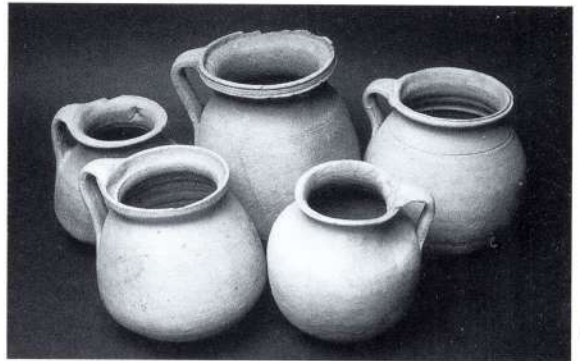
3

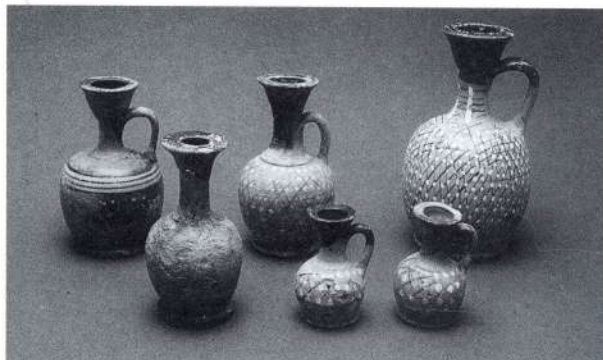
4

5

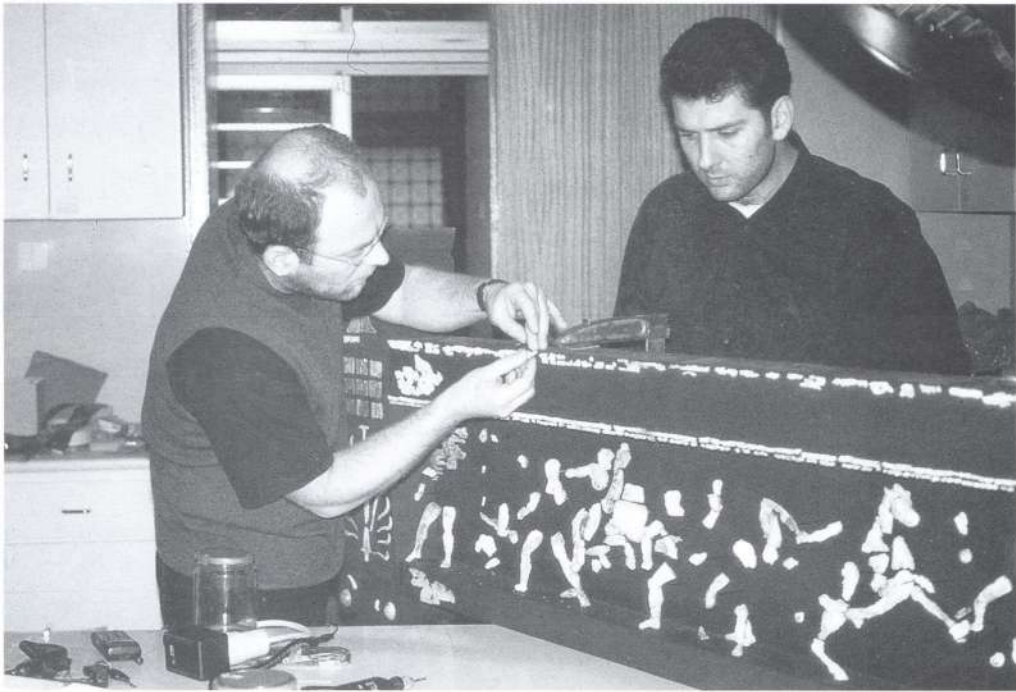

6

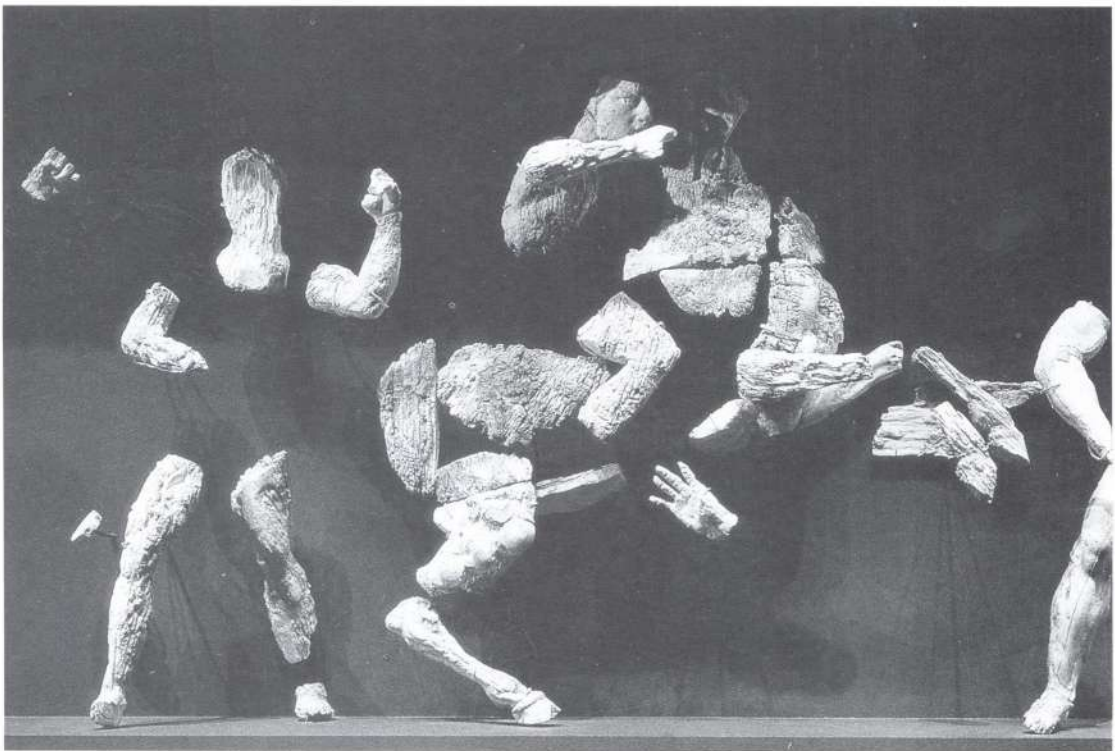

7

Νεκρόπολη των Αιγών. 1. Χάλκινη φιάλη. 2. Αιχμές ακοντίων και δοράτων. 3. Πηλίνα αγγεία. 4. Μακεδονικοί αμφορείς. 5. Σκύφοι. 6. Αρντήρες. 7. Ληκύθια.

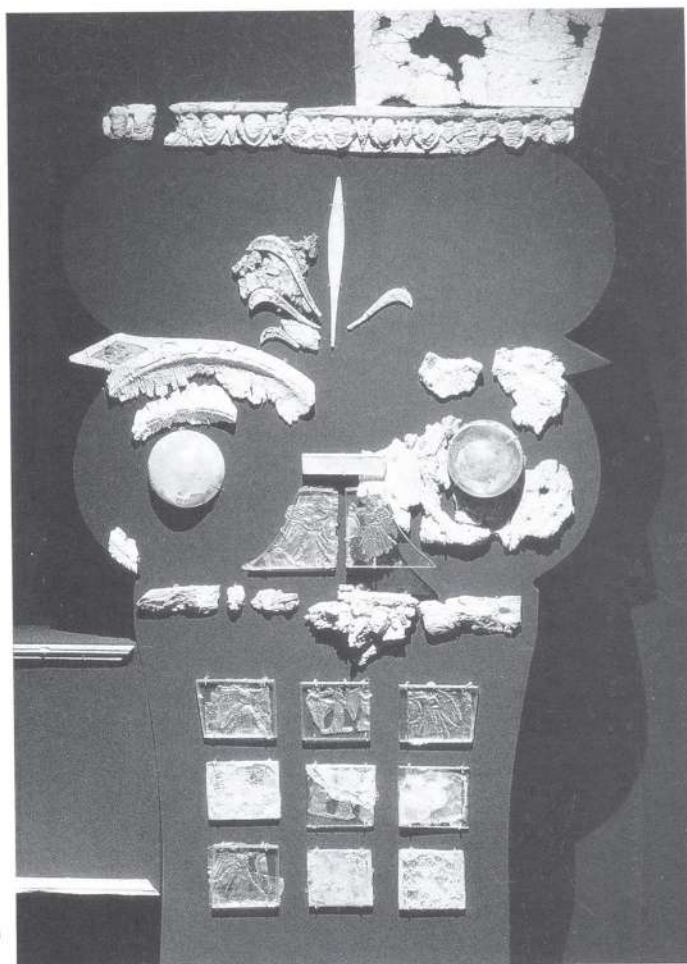

8

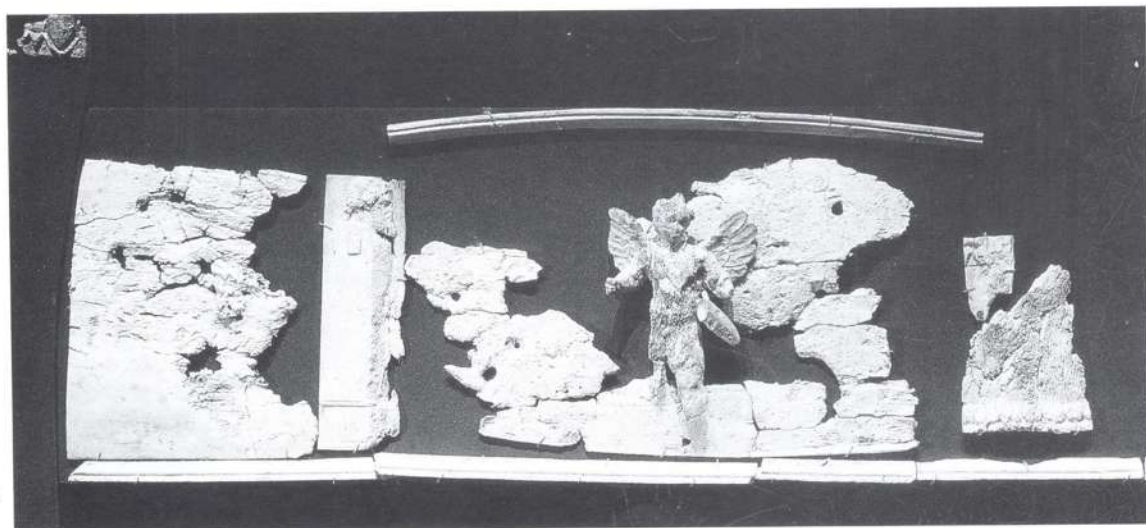

9

8. Η ανάπλαση της χρυσελεφάντινης κλίνης από τον προθάλαμο του τάφου του Φιλίππου Β'. 9. Τμήμα της ζωφόρου με την παράσταση μάχης Ελλήνων και βαρβάρων, από τη χρυσελεφάντινη κλίνη, από τον προθάλαμο του τάφου του Φιλίππου Β'.

10

11

10. Επίκρανο ποδιού της χουσελεφάντινης κλίνης από τον προθάλαμο του τάφου του Φιλίππου Β΄.
 11. Τμήμα από τη μικρή ζωφόρο της χουσελεφάντινης κλίνης από τον θάλαμο του τάφου του Φιλίππου Β΄.